

Bírom a kritikát,
még támogatom is!

11 %

revizor

Támogasd a Revizort,
hogy legyen jövőre is.

revizor

a kritikai portál

Hirdetés

EMLÉK, VARÁZSLAT

Xavier Bobés: Könnyen elfelejthető dolgok, Sarah Vanhee: Feledés / TESZT 2017, Temesvár

Upor László

2017. júl. 13.

Képeslap érkezett. Igazi: cakkos szélű, nagyjából nyolcszor tizenkettes fekete-fehér, hátul felbélyegzett, kézzel gondosan megcímezett, megírt. Egyenest Spanyolországból. Hiába néztem, elsőre nem jöttem rá, hogy magamat látom a képen hatodmagammal. UPOR LÁSZLÓ ÍRÁSA.

Nem jöttem rá, mert nem ragadt meg bennem a fotózás – akkor mellékesnek tűnő – pillanata. Talán mert ami utána következett, olyan teljességgel töltött be, hogy ezt egészen elfeledtem.

A **TESZT** (Temesvári Eurorégiós Színházi Találkozó) programja mindig tömény, izgalmas – idén is az volt. A bő kéttucatnyi előadás legalább fele most is különleges élmény volt, komoly elemzést érdemelne. Noha Gálovits Zoltán válogatása általában nem eleve tendenciózus, mire oda kerülünk, a fesztivál előadásai mégis valahogy összerendeződnek, világosan kirajzolnak témákat, tendenciákat. Idén (többek közt) a feledés, az emlékezés – az emlék-rendezés – volt terítéken: sok és sokféle produkció foglalkozott ezzel. Itt a két talán legegységibbet idézzük fel.

I. felvonás: az idő a tárgyakban (Xavier Bobés: Könnyen elfelejthető dolgok)

Xavier vasárnapi öltözetben – fehér ing, fekete zakó – vár bennünket az előszobában. Kedvesen köszönt, nyílt tekintetével, visszafogott mosolyával, épp csak leheletnyit szertartásos nyájasságával ünneplőbe öltöztet bennünket is. Apró kartonlapocskákat oszt (lehetne régi mozi-, de akár vasútjegy is). Ezt aztán afféle kalauz-lyukasztóval gondosan érvényesíti – mindegyiket másik ponton –, ezáltal sorszámat is oszt, aminek később lesz némi jelentősége. Mielőtt a belső szobába invitálna, a mobiltelefonokat díszesen festett fémdobozba gyűjti, és finom mozdulattal biztonságba helyezi, majd elkészíti azt a bizonyos csoportképet, amelyből három héttel később érkezik majd egy példány...

Odabent aztán kis asztalt ülünk körbe, amelyet egyetlen jól beállított karos lámpa világít meg. Csendes, meghitt szeánsz kezdődik, amelyben a főszerep mindvégig Xavier kezéé. A szertartásmester – zongoristára vagy bűvészre valló – finom ujjai vezetnek végig bennünket a következő ötven percen.

Kis írást kapunk, amelyből megtudjuk, milyen fontos év volt az 1942-es. Nemcsak a világháború miatt, nem csak mert abban az esztendőben lett öngyilkos Stefan Zweig, hanem mert Xavier szülei mindketten abban az évben születtek. Idáig fogunk majd hátralépdelni az időben, majd vissza a jelenbe.

Az asztalra egyesével kiröppenő kártyanaptár-lépcsőkön indulunk ráklépésben: 2017, 2016, 2015... Xavier a kiszórt lapok egyikét-másikat bűvészesen elegáns mozdulattal meg-megfordítja: a Sagrada Familiát ábrázolja mind, csak a látószög, a kivágás, a színezés (leglátványosabban: a nyomdatechnika) változik. Egy-egy évhez szemléltető anyag is jár. Aktuális almanach, esetleg megsárgult (olykor egérrágtá) képes magazin. Ha jelentős esemény (királyi esküvő, Franco halála) kötődik a dátumhoz, több hetilap is kerül az asztalra. Ugyanaz az ünnepelet celebritás, ugyanaz a tömegrendezvény, ugyanaz a ravatalon fekvő koporsó más-más szögből, más kommentárral a címlapokon. A történelminek minősített (vagy utólag azzá minősült) pillanat többféle megvilágításban. Olykor a semmiből felbukkanó képes kalendáriumot pörgetjük – a lapok közül

esetleg préselt szírom, levélke pislog ki. Máskor pedig háztartási könyvecske nyílik ki: bevételek, kiadások. Soha be nem váltott kenyér- és hűsgejtömb: nem hiányzott vajon senkinek?

A kalendárium – a mindenkori jelen történelmét író krónikásfüzet – világosan eligazít, hol is járunk térben és időben. Segítenek ebben Xavier lepkeujjai: oda-odarebbenek egy fotón a tömegben felbukkanó fontos archoz, egy bejegyzés legjelentősebb szavaihoz. Nem magyaráz, nem is mutogat: futólag megjelöl, suhanó kezével ellibbenti a ködfátylat figyelmünk útjából – a többi a mi dolgunk. Ahogyan azt is ránk bízva, melyikünk mit kezd a kopott kis fémdobozzal, amelyet elénk helyez. Lehet benne biztosítótű, hajtű, kapocsoska, sokféle parányi tárgy – valaha fontos, mára bizonytalan funkciójú alkatrészek –, buszjeggy, különféle emlékdarabkákat előhívó kellék: csupa könnyen elfelejthető dolog.

A hetvenöt évnyi hátramenet közben derűs útjelzőként néhány klasszikus bűvésztükk: hopp, valamelyikünk füle tövéből akkoriban forgalomban lévő súlyos pénzérme kerül elő, nézd, az a csipkés kendő hová tűnt, aztán meg hol tűnik elő! A viharvert lemezjátszón közben a kor slágere forog, házigazdánknak erre is van gondja.

Mikorra megérkezünk a célállomásra, 1942-be, mindent tudunk a terhelt háromnegyed század nagy történéseiről – indulhatunk előre: irány a családépítés. De még mielőtt ez megtörténne, a naptárkártyatorony lapjai sebesen sikba kerülnek (számokkal fölfelé, mint rendszeren). Tudjuk – hisz láttuk, és a házigazda újra megmutatja: mindnek a színén a Sagrada Família díszelge. Vagy mégsem? Sebesen siklanak a kártyák az asztal lapján körbe-körbe. Egyet-egyét a ceremóniamester könnyedén felpöccint: úristen, ez egy pucér nő! Ott is! Ott is! Varázslat!

Lassan indulhatunk vissza a mába: jövőépítés, családfa-ápolás következik. Az asztalon most öt férfi és ugyanannyi nő képe. Xavier néma utasítására nekünk kell mindhez megtalálnunk a megfelelő párt. Nem, nem jól párosítjuk a fotókat: ők ott nem szerelmesek. Ők ketten pedig szomszédok vagy barátok! Testvérek! De végül mindegyik zsák megtalálja a maga foltját, és szövevényes kapcsolatrendszer mutatkozik. A csendes mesélő démoni ügyességgel sodorja a szálakat, a képekkel elmesélt legendárium lágy fényben, de tisztán mutatja a sors útjait. A párokhoz háttér is kerül. Lakhelyek, foglalkozások, felvillanó történetek. A vékonyka fotók hátából varázslatosan elősíkító újabb képek: gyerekek és újabb gyerekek. Hirtelen sötét: a pillanattal később az asztal alól felvillanó sápadt fény már csak Xavier hiányát mutatja. Tekergetjük a nyakunkat, aztán lepillantunk: a lábunknál a kölyök-Xavier épp egy leckefüzetbe rajzolgat négyrét görnyedten, magába feledkezve. Újabb sötét: ismét velünk van a komoly fiatalember, tovább keveri a kártyát. Egyesek eltűnnek: a történelem vihára nem baráti legyintés, nem simogató lágy szellő, messzire küldi, semmibe süllyeszti a fotókat. Van, hogy igazi közösséggé válunk: kis asztaltársaságunk cigarettára gyűjt. Békésen pőfékelve hallgatjuk a recsegő lemezt. Vagy gyűszűnyi kis spanyol borral koccintunk: családi ünnepet ülünk.

Mire 2017-be visszaérünk, mindent tudunk a Bobés családról. Boldog-felindult mosollyal ütünk pecsétet a legendáskönyv végére, hálálkodunk a beavattatásért. És persze megtudjuk – amint addig is sejthettük –, hogy mindez színház: a tárgyacskák, képek, háztartási füzetkék a beragasztott bélyeggel, a magazinok és a többi mind-mind piacon, ócskásnál gyűjtött tárgyak, az egész mitológia-legendárium szép mese. Leszámítva 1942 valóságát, és megannyi bennünk kelt emléket. És mi a helyzet a Sagrada Familiával meg a pucér nőekkel? Hát igen: kamaszkoromban ez a kettő izgatott, róluk gyűjtöttem képeket – valja be mosolyogva az előadó.

A csodás Xavier Bobés kápráztat, varázsol. Valóságnak tetsző víziója a miénk lesz. Bűvésze elbájol, személyes bája elbűvöl, a találkozás (egyszerre) csak kevesek kiváltsága, az élmény köztünk marad (ezért is érkezik később a „családi fotó”).

A belga Sarah Vanhee viszont sokunk színe előtt helyezi közszemlére valóban saját személyes emlékeit és gondolatait. Vagyis épp ellenkezőleg: mindazt, ami nem a sajátja, és amire nem akart emlékezni, azaz élete hulladékát – mindazt, amit szükségtelenné ítélt.

II. felvonás: a térben az idő (Sarah Vanhee: Feledés)

Amikor belépünk, a nagy, üres színtér egy csücskét már szemét borítja. Sarah köznapi, kényelmes öltözetben egy kartondoboz tartalmát rendezgeti a színtérre. Űgyet sem vet ránk. Természetes elmélyültségében láthatóan nem zavarja a minden meghittséget nélkülöző nézőtérben lassan helyet foglaló jó kétszáz ember. A fal mentén nagyjából ötven egyforma kartondoboz: olyan, amilyenbe költözőkédskor a könnyebb holmikak pakoljuk (ruhákat például; könyvet biztos nem: megszakadnánk).

Egyszerű az elgondolás: egy évig ne dobj ki semmit. Gondosan megtisztogatva, szortírozva tégy el minden hulladékot, majd ha letelt a kerek esztendő, e nett csomagokkal járd a világot, és ahol erre alkalom, valamint érdeklődés mutatkozik, varázsold elő egyendobozaid egyáltalán nem szokványos tartalmát. Vonatkozik ez persze a (sokszor végig sem gondolt) gondolatokra is. Gyűjtsd, raktározd, terítsd elő mindet. Végtelemnek tűnő lista keletkezik a meglátogatott webhelyekről, a „törölt” szövegfájlokról is.

A legnehezebb – ahogyan ezt az előadó elmondta – minduntalan megfélemlíteni a nagy projektről. Szabadon, elfogulatlanul és meggondolatlanul indulni a kuka felé, hogy aztán egy hirtelen kanyarral az utolsó pillanatban a megfelelő tárolónál köss ki. Fontos: semmit ne akarj nagy ravaszul azért kidobni, hogy végül megtarthasd. Skizofrén helyzet, elgondolkodtató – és nem ez az egyetlen ilyen.

Sarah produkciójában megfordul a (tárgyasult) világ rendje: amit végleg feleslegesnek vélt, nemcsak új életet kap, de nagyobb jelentőséget nyer, mint megannyi nem-szemét. Ismételten foglalkozni, törödni kell és lehet vele, újra önmaga részévé tenni – életre kelteni – azt, amit magáról leválasztott, pusztulásra ítélt. A gondosan kitervelt

és alaposan végigvitt művészi tervnek köszönhetően visszaköltözött az életébe és a munkájába épp az, amitől meg akart volna szabadulni, amit szemétre szánt, szellemi kardélre hányt.

Az előadás majd két és fél órányi – csak részben irányított – szemlélődésre, gondolatvezérelt belső sétára ad alkalmat. Ülünk és nézzük, amint Sarah a kartonládából gondosan kiemeli a napok akkurátusan elraktározott hordalékát: műanyag palackok, kiáztatott teafilterek, tejfőlős és joghurtospoharak kerülnek elő, zacskószám eltett mogoró- és pisztáciahéj, tejes-, sörös- és konzervdobozok, kéziratlapok, csomagolóanyagok, használhatatlanná vált apróbb használati tárgyak. (Később elárulja: a menthetetlenül romlékony szerves anyagokat, a bomló termékeket, a higiéniai, egészségügyi kockázatot jelentő tárgyakat – a használt vécépapírt, hasonlókat – nem őrizte meg.)

A komótos akció térbe teríti az időt: a behatárolt – 365 napnyi – idő szétterül, kitölti a teret. Önmaga felállította szabály: bárhol, bármekkora helyen adja is elő a produkciót, a szemét (?) végül faltól falig ér.

Munka közben fejben is leltároz: visszalapoz a naptárban, eseményfoslányokat, emlékfoltokat idéz fel. Elmélkedik és mások fejtegetéséből idéz. Nyilvánosan szólal meg, de önmaga felé irányított beszédvektorok jelölik ki a kommunikáció dimenzióit. Hangja hol élőben, hol felvételtől szól, de mindvégig szinte csak magának beszél.

Szó esik persze arról, mit fogyasztunk – és hogy miből. A polimerizációról és a polimerekről például komplett kiselőadást hallhatunk, melynek végére megértjük, milyen molekulákból és hogyan is állítják elő azt a műanyag palackot, amelynek ára sokszorosa az italének, amelyet belé töltenek. Azaz – és itt nem felszínese az általánosítás, hisz közben látjuk, amit látunk – többnyire nem a terméket, hanem a csomagolást vásároljuk meg.

Bennem pedig az is fölmerül, hogy az épségben őrzött, teljes térfogatában megtartott – össze nem lapított – palackokban, dobozokban milyen hatalmas mennyiségű levegőt transzportál az alkotó egyik helyről a másikra. Ki tudja, mely vidék, miféle település gőzei-gázai párologtak elő a temesvári színházban, és miféle keveredés, milyen légcserre jár minden egyes előadással.

Számtalan egyéb mellett hallunk a székelésről, az üritésről is, aminek komoly – bár nem sűrűn idézett – irodalma is van. Sarah emellé saját virtuális kakanaplójából is előad néhány tárgyszerű feljegyzést (gyakoriság, állag, és a többi). Ha belegondolunk, nem csupán csiklandó (elborzasztó?) téma, de remek összefoglalója-katalizátora a felhasználás, elsajátítás, megszabadulás és elidegenítés, felejtés mindenkit érintő gondolatörának. Az ürülék a par excellence hulladék. Hogyne hozná elő a legmagvasabb gondolatokat arról, mi is a miénk, mi miképpen (és meddig!) tartozik hozzánk. Mindennapjaink legzsigeribb élményei itt keverednek legéteirbb ideáinkkal.

A „Feledés” című projekt esztendeje Sarah személyes életében is nagy változásokat hozott: ebben az évben esett teherbe és szült. Nem kap ez túlzott hangsúlyt, de egy nagyságrenddel megnöveli az asszociációs kör átmérőjét.

Érzékelhető: az előadónak minden kis műtűrühöz személyesen köze van. Hogy milyen alapvető ez a viszonyulás – mennyire fontos mindent újra kézbe vennie –, azt akkor értjük meg igazán, amikor egy láda véletlenül lebillen a másiktól, és tartalma félig a földre borul. Megtehetné, hogy ezzel elintéztnek tekinti a kipakolást, de nem: az összes már napfényre lépett darabkát egyenként felemeli, és precízen elhelyezi valahol. Ahol éppen annak lennie kell.

Lenyűgöző a tájkép, amint épül. Sok időt kapunk, bőven van alkalmunk figyelni, hogyan alakul-dúsul. Szemlencsénk fókuszát igazítva hol a terjeszkedő összképre, hol egy kis részletre koncentrálnunk. Ami egyben nagy szemétszönyeg, kisebb egységre ráközelítve rendkívül változatos geográfiájú, gazdag vidék.

Ülünk, nézünk, hallgatunk, elmélázunk, elmerülünk. Végtelen képzetársítások mezeje a véges cselekvések terepén. Kevés ennyire eseménytelen esemény indítja be ilyen elementárisan a gondolatokat.

Coda: Idő! Nyiss nekem tért!

Az idő: tárgyak. Is. Az elkészült, megteremtett, teret kapott tárgyak. Kitélenek egy időt. Betöltenek egy bizonyos teret. Ez azt jelenti, hogy általuk lesz bizonyos a tér? Az idő? Nyilván nem. De valamelyest biztosan. Xavier Bobés és Sarah Vanhee – noha tán egymás létezéséről sem tudtak – ebben a nagy gondolati körben egymás mellett találják magukat. Aki pedig nézhetné őket, annak számára ez a virtuális össztalálkozás egyáltalán nem könnyen feledhető.

Upor László

Címkék

Sarah Vanhee | Temesvári Eurorégiós Színházi Találkozó 2017 | Xavier Bobés

Bírom a kritikát. Na, erre befizetek!

Még nem vagy előfizető? [Csatlakozz!](#)

Előfizetek

URBÁN LEGENDÁK

A TARTOZÁS

KÖLIBRI
GYERMEK ÉS IFJÚSÁGI SZÍNHÁZ

15+

BEMUTATÓ:
2024. MÁJUS 4.

WILLIAM SHAKESPEARE

h.ml.t

RENDEZŐ ALFÖLDI RÓBERT

BEMUTATÓ ÁPRILIS 20.

www.latinovitsszinhaz.eu

 budaörsi
latinovits színház

KAPUK A LÉTBEN

A FA MOTÍVUMA
PIETER BRUEGELTŐL
HOLLÁN SÁNDORIG

A SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUM
MEGÚJULT GRAFIKAI
KIÁLLÍTÓTERÉBEN

MEGHOSSZABBÍTVÁ
2024. április 1-ig

szepmuveszeti.hu

Főtámogató:

Együttműködő partner:

legfrissebb

A „SZAKMA” ÉS/VAGYA „SZENT IHLET”

Paavo Järvi és a Budapesti Fesztiválzenekar: Tüür, Schumann, Si

Csengery Kristóf | 2024. máj. 3.

[TOVÁBB A CIKKHEZ](#)

ARCANUM – TÖBB, MINT ADATBÁZIS

Beszélgetés Biszak Sándorral, az Arcanum alapítójával

Jászay Tamás | 2024. máj. 2.

[TOVÁBB A CIKKHEZ](#)

A KAKTUSZFEJŰ EMBER

Ivanov / Miskolci Nemzeti Színház

Stuber Andrea | 2024. ápr. 29.

[TOVÁBB A CIKKHEZ](#)

revizor

a kritikai portál

[Magunkról](#)

[Üzenet a szerkesztőknek](#)

[Partnereink](#)

[Közhasznúsági jelentés](#)

[Fiókom](#)

[Előfizetések](#)

[Impresszum](#)

[Cookie szabályzat](#)

[ÁSZF](#)

Nemzeti
Kulturális
Alap

Minden jog fenntartva. 2024 revizoronline.com